

LGBT Bireylerin Yalnızlık, Yaşam Memnuniyeti ve Sosyal Uyum Düzeylerinin İncelenmesi

Examination of Loneliness, Life Satisfaction and Social Adjustment Levels of LGBT Individuals

Özlem Sezer * Vesile Oktan**

Öz: Günümüz dünyasında ayrımcılık ve ötekileştirmeye karşı çıkan ve eşitliğe vurgu yapan bir anlayış artmaktadır. Ancak buna rağmen cinsel kimlik ve yönelimi nedeniyle ayrımcılık yaşayan insanlar azımsanmayacak sayıda. Bu araştırmanın amacı, LGBT bireylerin yalnızlık, yaşam memnuniyeti ve sosyal uyum düzeylerini incelemektir. Araştırma grubunu, LGBT bireylerin üye olduğu sosyal platformlarda (Facebook, Türkiye'deki bazı LGBT dernek ve topluluklarına ait web siteleri) yer alan 245 LGBT birey oluşturmuştur. Araştırmada veri toplama aracı olarak U.C.L.A. Yalnızlık Ölçeği, Yaşam Memnuniyeti Ölçeği, Sosyal Uyum Kendini Değerlendirme Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Araştırma verilerinin internet üzerinden toplanmasının daha uygun olacağı düşünülmüş ve çalışmada kullanılacak olan ölçme araçları internette cevaplanacak şekilde form haline getirilmiştir. Bu formun linki LGBT bireylerin üye olduğu sosyal platformlarda (Facebook, web sitesi vb.) ve Türkiye'deki bazı LGBT derneklerinin ve topluluklarının sayfasında paylaşarak katılımcılara ulaşılmıştır. Verilerin analizi SPSS 22.0 programı ile gerçekleştirilmiştir. Bulgular, LGBT bireylerin yalnızlık, yaşam memnuniyeti ve sosyal uyum düzeylerinin yaşa göre anlamlı bir farklılık göstermediğini, yalnızlık ve yaşam memnuniyetinin eğitim düzeyine göre farklılaşmadığını ancak sosyal uyumlarının eğitim düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılık gösterdiğini ortaya koymuştur. Diğer yandan LGBT bireylerin yalnızlık, yaşam memnuniyeti ve sosyal uyum düzeyleri arasında anlamlı ilişkiler olduğu ve yalnızlık ve sosyal uyumun yaşam memnuniyetinin anlamlı yordayıcıları olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: LGBT bireyler, Yalnızlık, Yaşam Memnuniyeti, Sosyal Uyum.

Abstract: In today's world, an understanding that opposes discrimination and otherization and emphasizes equality is increasing. However, there are a considerable number of people who experience discrimination due to their sexual identity and orientation. The aim of this study is to investigate the loneliness, life satisfaction and social adjustment levels of LGBT individuals. The research group consists of 245 LGBT

* Uzm. Rehber Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, Araklı Merkez İlkokulu, sezerozlem.09@gmail.com.

ORCID: 0000-0002-1505-6467

** Doç. Dr., Trabzon Üniversitesi, Fatih Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, vesile@trabzon.edu.tr, **ORCID:** 0000-0001-8968-408X

individuals on social platforms (Facebook, websites belonging to some LGBT associations and communities in Turkey) where LGBT individuals are members. UCLA Loneliness Scale, Life Satisfaction Scale, Social Adjustment Scale Self-Report and Personal information form were used to collect data. The measurement tools to be used in the study have been turned into forms on the internet. Participants have been reached through sharing the link of the study on social media platforms and websites of some LGBT associations and groups. Version 22.0 of SPSS Statistics Program was used for data analysis. The findings showed that loneliness, life satisfaction and social adjustment levels of LGBT individuals did not show a significant difference according to their ages; loneliness and life satisfaction did not differ according to their education levels, but social adjustment showed a significant difference according to their education levels. On the other hand, there was a significant relationship between loneliness, life satisfaction and social adjustment levels of LGBT individuals, and loneliness and social adjustment were significant predictors of life satisfaction.

Keywords: LGBT individuals, Loneliness, Life Satisfaction, Social Adjustment.

Summary

Gender identity, which is the most important element in an individual's self-perception, begins to be acquired before puberty and is defined as the feeling of a certain gender as behavior and self. Sexual orientation, on the other hand, determines the gender of a person's sexual impulses. It is defined as "homosexuality" when one's sexual impulses are directed to one of the same sex, the orientation of these impulses to one of the opposite sex is defined as "heterosexuality" and sexual attraction for both sexes is defined as "bisexuality". The concept of transgender applies to men and women who feel themselves as opposite sexes in their inner worlds. The term LGBT is generally used to express gender identity and sexual orientations other than heterosexual orientation. This concept consists of the first letters of the words that are lesbian, gay, bisexual, and transgender. Considering that there is a strong possibility that LGBT individuals are more exposed to rejection and social exclusion due to their sexual orientation and identities, it is thought that they will experience adaptation challenges. It is thought that LGBT individuals who are not accepted and respected by the society in which they live, their relations with others and their social adjustment will be adversely affected by this situation. In the light of all these evaluations about LGBT individuals, this study aims to investigate the loneliness, life satisfaction and social adjustment levels of LGBT individuals. It is expected that the data obtained as a result of the study will guide the researchers for future studies and contribute to the literature. The research group consists of 245 LGBT individuals on social platforms (Facebook, websites belonging to some LGBT associations and communities in Turkey) where LGBT individuals are members. Personal information form, UCLA Loneliness Scale, Life Satisfaction Scale and Social Adjustment Scale

Self-Report were used to collect data. In a city where the research will be conducted, it is thought that it would be more convenient to collect the data through the internet because it is difficult to reach the research group. Participants have been reached through sharing the link of the study on social media platforms and websites of some LGBT associations and groups. Version 22.0 of SPSS Statistics Program was used for data analysis. The results of the study revealed that the loneliness levels of LGBT individuals did not differ according to age and education level variables. Kim and Fredriksen-Goldsen (2014), in their study with LGB individuals, showed that loneliness level varies according to age and loneliness increases with age. Martin and Knox (1997) found that the loneliness levels of the participants did not show a significant difference according to age, education level and income level. The loneliness level of LGBT individuals does not differ according to age and education level, and there are different results in the literature; cultural factors may affect the level of loneliness and loneliness is a concept that contains more internal processes. It was found that social adjustment levels of LGBT individuals did not differ according to age but showed a significant difference according to education level. High level of social adjustment of the group with postgraduate education can be related to the fact that the university environment brings together individuals with different cultures and experiences, creates an opportunity to develop an individual's ability to adapt to new environments and groups, and paves the way for the diversification of one's social relations. Loneliness, life satisfaction and social adjustment of LGBT individuals were positively significant. There are different results in the literature. Hu et al. (2015) found a significant negative correlation between life satisfaction and loneliness levels of LGB individuals. Studies have shown that LGBT individuals have high levels of anxiety and depression, and suicidal thoughts and stress sources are higher (Baydar, 2015). On the other hand, there is a positive relationship between self-labeling behavior and depressive symptoms of LGBT individuals with low self-esteem (Feinstein et al., 2012) and individuals believe that they are likely to be subjected to violence due to physical reasons (Çağlar & Dürüst, 2015). Despite the increasing awareness of LGBT individuals and efforts to prevent homophobia in today's world, it is observed that most of the society defines and label LGBT individuals as diseased and deviant. Informing and raising awareness about the negative effects of discrimination and othering on mental health in all areas of school, work, and social life, describing differences as wealth and creating an accepting atmosphere can be realized through public spot works.

Giriş

Günümüz dünyasında ayrımcılık ve ötekileştirmeye karşı çıkan ve eşitliğe vurgu yapan bir anlayış artan bir biçimde yaygınlaştırılmaya çalışılsa da cinsel kimlik ve yönelimi nedeniyle birçok ülkede dışlanmaya maruz kalan bireyler göz ardı edilemeyecek düzeydedir (Detenber ve diğ.,

2013; Kates, Ranji, Beamesderfer, Salganicoff ve Dawson, 2015; Polimeni, Hardie ve Buzwell, 2000; Şah, 2012). Yapılan bilimsel çalışmaların sonuçları ve medyadaki yansımalar göz önüne alındığında, cinsel kimlik ve yönelimi farklı olan bireylere yönelik şiddet, ötekileştirme ve ayrımcılık tutumlarının devam ettiği görülmektedir (Meyer, 2003; Uluyol, 2016). Cinsel kimlik ve cinsel yönelim, kişinin benliğini oluşturan ve kişiden ayrı düşünülemeyen kavramlardır ve cinsel hormonlar, kromozomlar, cinsel organlar, üreme hücrelerinin geliştirdiği dokuları kapsayan biyolojik özelliklerdir (Strickland, 2001).

Bireyin benlik algısında önemli öğelerden biri olan cinsel kimlik, ergenlikten önce kazanılmaya başlar ve kişinin kendini davranış ve kendilik olarak belli bir cinsiyete ait hissetmesi olarak tanımlanır. Cinsel yönelim ise kişinin cinsel dürtülerinin hangi cinsiyetteki bireylere ilişkin olduğunu belirler. Kişinin cinsel dürtülerinin hemcinsine yönelmesi "eşcinsellik" (homoseksüellik), bu dürtülerin karşı cinsiyetten birine yönelmesi "karşıcinsellik" (heteroseksüellik) ve her iki cinsiyete yönelik cinsel çekim ise "biseksüellik" olarak tanımlanmaktadır (Strickland, 2001). Transseksüel kavramı ise iç dünyasında kendini karşı cinsten biri olarak görüp hisseden kadın ve erkekler için geçerlidir (Kaos GL, 2014). Heteroseksüel yönelim haricindeki cinsiyet kimliği ve cinsel yönelimleri ifade etmek için genel olarak "LGBT" kavramı kullanılmaktadır. Bu kavram, lezbiyen, gey, biseksüel ve transgender kelimelerinin ilk harflerinden oluşmaktadır.

Geç ergenlik dönemindeki bireylerin çoğu, cinsel birlikteliğin de yer aldığı cinsel yaşama psikolojik olarak hazırdır. Bu dönemde cinsel yönelimler fark edilmeye başlar ve eşcinsel olduğu konusunda farkındalık yaşayan gençler, özellikle okul ortamında olmak üzere, sosyal çevreleriyle şiddetli fikir ayrılıkları ve uyuşmazlık yaşayabilirler (Kates, Ranji, Beamesderfer, Salganicoff ve Dawson, 2015; Phoenix, Frosh ve Pattman, 2003). Bununla birlikte eşcinsel gençlerin aile yaşamları, arkadaşlık ilişkileri ve diğerleriyle olan yakın ilişkileri de bu durumdan olumsuz etkilenebilmektedir (Göregenli, 2006; Phoenix, Frosh ve Pattman, 2003; Ryan ve Rivers, 2003). Buna bağlı olarak hemcinslerine ilgi duyan gençlerin sosyal etiketlenme nedeniyle kimlik duygusu ve öz saygı geliştirme yeteneklerinde düşüş gözlenebilmekte ve bu durum eşcinsel gençleri yalnızlık, dışlanma ve depresyona yatkın hale getirebilmektedir (Sakallı-Uğurlu, 2006; Yadegarfar, Meinhold-Bergmann, & Ho, 2014).

Türkiye’de ve diğer pek çok ülkede yaygın olarak kabul gören cinsel yönelim şeklinin heteroseksüellik olması, LGBT bireylerin yok sayılmasına ve toplumun dışına itilmesine neden olmaktadır. Özellikle LGBT bireyler için sosyal yaşamın her alanı, farklı dışlanma dinamiklerini bünyesinde barındırmaktadır (Erdoğan ve Köten, 2015; Lannutti, 2016). Cinsel yönelimi nedeni ile kabul görmeyen ve dışlanma yaşayan birey, sosyal yaşamdan soyutlanabilme ve alışık olmadığı

ortamlar ve ilişkilerden uzak durma davranışı gösterebilmektedir. Toplumdaki tüm bireyler temelde aile olmak üzere, farklı sosyal, ekonomik, siyasal, dinsel ve mesleki gruplara üyedirler ve üyesi olduğu gruplarla ilişkilerini sürdürebilmek için uyum davranışı göstermelidirler. Bu uyumu sağlayamayan bireylerde bedensel ve ruhsal birtakım sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Bununla beraber bireyin içinde bulunduğu sosyal çevreye uyduramadığı davranışlar, toplumun değerlerine göre olumlu veya olumsuz olarak değerlendirilmekte, bu değerlendirmeler bireyin sosyal ortam veya gruba kabul sürecini etkilemektedir (May, 2000). Çünkü uyum davranışı gösterebilmenin temel gerekçelerinden biri, asgari düzeyde saygı ve kabul ortamının oluşmasıdır.

LGBT bireyler, farklı toplumlarda farklı bakış açılarıyla karşılanmakla birlikte, toplumun geneli tarafından dışlanmayı en fazla yaşayan gruplar arasında yer almaktadır (Erdoğan ve Köten, 2015; Lannutti, 2016). Toplum tarafından kabul görmemek, bu bireyleri ve yer aldıkları grupları dezavantajlı hale getirebilmektedir. LGBT bireylerin maruz kaldığı ayrımcılık ve dışlanma, onların toplumun diğer üyeleriyle karşı karşıya gelmesine, toplumda yok sayılmasına ve ötekileştirilmelerine neden olmakta ve bu süreçler yaşam hakkı ihlallerine kadar ulaşan sonuçlara yol açabilmektedir (Buz, 2011).

LGBT bireylerin cinsel kimlik ve yönelimleri nedeniyle içinde yaşadığımız toplum tarafından kabul görmeme ve dışlanma davranışına daha fazla maruz kalma ihtimalinin yüksekliği göz önüne alındığında, topluma uyum sağlama süreçlerinde sorunlar yaşayacağı düşünülmektedir. İçinde yaşadığı toplumun geneli tarafından kabul görmeyen ve saygı duyulmayan LGBT bireylerin, diğerleri ile olan ilişkilerinin ve sosyal uyum düzeylerinin bu durumdan olumsuz yönde etkileneceği düşünülmektedir. LGBT bireylerle ilgili yapılan tüm bu değerlendirmeler ışığında bu çalışma, LGBT bireylerin yalnızlık, yaşam memnuniyeti ve sosyal uyum düzeylerini incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışma sonucunda elde edilen verilerin, gelecekte yapılacak çalışmalara ve literatüre katkı sağlaması beklenmektedir. Bu nedenle bu araştırmada şu sorulara cevap aranmıştır.

1. LGBT bireylerin yalnızlık, yaşam memnuniyeti ve sosyal uyum düzeyleri yaş ve eğitim düzeyi değişkenlerine göre farklılık göstermekte midir?
2. LGBT bireylerin yalnızlık, yaşam memnuniyeti ve sosyal uyum düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
3. LGBT bireylerin sosyal uyum ve yalnızlık düzeyleri yaşam memnuniyetini yordamakta mıdır?

Yöntem

Araştırma Grubu

Araştırma grubunu, LGBT bireylerin üye olduğu sosyal platformlarda (Facebook, Türkiye'deki bazı LGBT dernek ve topluluklarına ait web siteleri) yer alan 245 LGBT birey

oluşturmaktadır. Çalışmaya katılanların %64.4'ü (N=158) 18-26 yaş aralığındadır. 27-40 yaş aralığındaki bireyler, grubun %26.5'ini (N= 65) oluştururken 41-56 yaş aralığındaki katılımcıların oranı %8.9'dur (N=22). Lisansüstü eğitim mezunları %15.1 ile (N=37) en düşük orana sahipken üniversite mezunları, %68.6'lık (N=168) bir oran ile çalışma grubunun yarısından fazlasını oluşturmaktadır. Araştırmaya katılanların %16.3'ü (N=40) ise lise mezunudur.

Veri Toplama Araçları

U.C.L.A. Yalnızlık Ölçeği

Russell, Peplau ve Ferguson (1978) tarafından bireyin genel yalnızlık düzeyini belirlemek amacıyla geliştirilen U.C.L.A. Yalnızlık Ölçeği, 20 maddeden oluşan Likert tipi bir ölçektir. Maddelerin 10'u ters, 10'u düz yönde kodlanmıştır. Ölçekten alınan puanın yüksek olması, katılımcının güçlü yalnızlık duyguları yaşadığının belirtisi olarak kabul edilmektedir (Demir, 1989).

Ölçeğin Türkçe formunun geçerlik ve güvenirlik çalışması Demir (1989) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin iç tutarlığı ile ilgili analizler tüm deneklerin her maddeye verdikleri yanıtlar üzerinden Cronbach alfa katsayısı hesaplanarak yapılmıştır. Elde edilen katsayı $\alpha = .96$ 'dır ($p < 0.001$). Ölçeğin beş hafta ara ile tekrarlanan sonucunda iki uygulamada alınan puanlar arasındaki ilişki Pearson momentler çarpımı korelasyon katsayısı ile hesaplanmış ve .94 olarak bulunmuştur ($p < 0.001$). Ölçeğin geçerliliğinin incelenmesinde yalnızlıktan yakınan ve yakınmayan grupların ölçekten aldıkları puanların ortalamaları arasındaki farkın analizi t-testi kullanılarak yapılmıştır. İki grup arasındaki farkın anlamlı ($t = 6.29$; < 0.001) olduğu saptanmıştır (Demir, 1989).

U.C.L.A. Yalnızlık Ölçeği'nin araştırma grubuna ilişkin geçerlik ve güvenirlik analizleri yapılmış ve Cronbach Alpha katsayısının $\alpha = .92$ olduğu görülmüştür. Geçerlik çalışması için yapılan Bartlett testi sonucunda ($KMO = 0.921 > 0,70$) örneklem büyüklüğünün faktör analizi uygulanması için yeterli olduğu tespit edilmiştir. Faktör analizi uygulanırken faktörler arası ilişki yapısının aynı kalması için varimax yöntemi seçilmiştir. Yapılan faktör analizi sonucunda, toplam varyansın %65,95'ini açıklayan 5 faktör elde edilmiştir.

Yaşam Memnuniyeti Ölçeği

5 maddeden oluşan ve 7'li likert tipi bir derecelendirmeye sahip olan Yaşam Memnuniyeti Ölçeği, Lavalley ve diğerleri (2007) tarafından geliştirilmiştir. Yüksek puan, yüksek yaşam memnuniyetini işaret etmektedir. Ölçeğin Türkçe formunun geçerlik ve güvenirlik çalışması Akın ve Yalnız (2015) tarafından yapılmıştır.

Yaşam Memnuniyeti Ölçeği'nin maddelerinin ayırt etme gücünü belirlemek amacıyla madde analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda, ölçeğin düzeltilmiş madde toplam korelasyon katsayılarının .31 ile .61 arasında sıralandığı görülmüştür. Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık güvenirlik katsayısı .73 olarak bulunmuştur... Yaşam Memnuniyeti Ölçeği'nin yapı geçerliği için DFA uygulanmıştır. Ölçeğin tek boyutlu modelin iyi uyum verdiği görülmüştür ($\chi^2=11.46$, $sd=4$, $RMSEA=.080$, $CFI=.98$, $IFI=.98$, $GFI=.98$, $AGFI=.94$, $SRMR=.033$). Ancak, 3. ve 4. maddeler arasında ikili hata kovaryansı tanımlanmıştır (Akın ve Yalnız, 2015).

Yaşam Memnuniyeti Ölçeği'nin araştırma grubuna ilişkin geçerlik ve güvenirlik analizleri yapılmış ve Cronbach Alpha katsayısının $\alpha=.79$ olduğu görülmüştür. Geçerlik çalışması için yapılan Bartlett testi sonucunda ($KMO=0.761>0.70$) örneklem büyüklüğünün faktör analizi uygulanması için yeterli olduğu tespit edilmiştir. Faktör analizi sonucunda 1 faktör tek başına toplam varyansın %55.18'ini açıklamıştır.

Sosyal Uyum Kendini Değerlendirme Ölçeği (SUKDÖ)

Bosc ve diğerleri (1997) tarafından geliştirilmiş 21 maddeli bir kendini değerlendirme ölçeğidir. Katılımcılar meslek durumlarına göre ölçeğin 1. ve 2. maddelerinden sadece birini doldurur. Bu nedenle ölçekte toplam cevap verilen madde sayısı 20'dir. Kişinin normal bir sosyal işlevselliğe sahip olabilmesi için, ölçekten en az 35 puan alması gerekli görülmektedir. 25'in altındaki puanlar, kişinin sosyal işlevselliğinde sorun olduğuna işaret etmektedir (Akkaya ve diğ., 2008).

Ölçeğin Türkçe formunun geçerlik ve güvenirlik çalışması Akkaya ve diğerleri (2008) tarafından gerçekleştirilmiştir. Güvenirlik analizinde ölçeğin iç tutarlılığı Cronbach alfa değeri hesaplanarak incelenmiştir. Cronbach alfa değeri tüm grup değerlendirildiğinde 0.90, yalnızca depresyon grubu dikkate alındığında ise 0.87 olarak elde edilmiştir. Güvenirlik analizi açısından madde-toplam puan korelasyonlarına bakıldığında tüm grupta 0.22-0.66, depresyon grubunda ise 0.21-0.59 arasında bulunmuştur ve hepsi istatistiksel olarak anlamlıdır ($p<0.01$). Ölçeğin geçerliği eşzamanlı geçerlik ve yapı geçerliği ile incelenmiştir, Eşzamanlı geçerlik analizinde, tüm grupta SUKDÖ'nün İGD ile korelasyonu $r=0.620$ ($p<0.0001$), HAM-D ile korelasyonu $r=-0.597$ ($p<0.0001$) ve HAM-D madde 7 ile korelasyonu $r=0.569$ ($p<0.0001$) olarak elde edilmiştir. Korelasyon katsayılarının anlamlılığı iki yönlüdür. Yapı geçerliğinde, ana bileşenler yöntemiyle faktör analizi uygulanmıştır. Faktör analizi sonucunda öz değeri 1'den büyük dört faktör elde edilmiştir. Bu faktörler içinden yalnızca birinci faktör 7.169 öz değeri ile toplam varyansın %35.8'ini açıklayarak tüm ölçeği tek başına temsil etmiştir (Akkaya ve diğ., 2008).

Sosyal Uyum Kendini Değerlendirme Ölçeği'nin araştırma grubuna ilişkin geçerlik ve güvenilirlik analizleri yapılmış ve Cronbach Alpha katsayısının $\alpha = .78$ olduğu görülmüştür. Geçerlik çalışması için yapılan Bartlett testi sonucunda ($KMO=0.739>0,70$) örneklem büyüklüğünün faktör analizi uygulanması için yeterli olduğu tespit edilmiştir. Faktör analizi sonucunda 7 faktör elde edilmiştir. Elde edilen 7 faktör, toplam varyansın %61.78'ini açıklamıştır.

Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacılar tarafından hazırlanmış olup yaş ve eğitim durumu gibi demografik bilgileri elde etmeye yönelik soruları içermektedir.

İşlem

Araştırma verilerinin internet üzerinden toplanmasının daha uygun olacağı düşünülmüş ve çalışmada kullanılacak olan ölçme araçları internette cevaplanacak şekilde form haline getirilmiştir. Bu formun linki LGBT bireylerin üye olduğu sosyal platformlarda (Facebook, web sitesi vb.) ve Türkiye'deki bazı LGBT derneklerinin ve topluluklarının sayfasında paylaşarak katılımcılara ulaşılmıştır. Ölçme araçlarının bulunduğu formun başlangıcında çalışmanın amacı, konusu, gizlilik konularına ait bilgilendirme bölümü yer almıştır. Ölçme araçlarının bulunduğu link, ilk olarak LGBT gruplarından birinde destek ve danışma vermek amacıyla çalışan, aynı zamanda kendisi de LGBT birey olan bir katılımcıya gönderilmiştir. Bir sonraki aşamada Facebook üzerinden en fazla üyesi bulunan LGBT gruplardan birinin yöneticisi ile yürütülen araştırmaya katılımcı sağlamaya dair görüşülmüştür. Grup yöneticisi, kendi gruplarının herkese açık olduğunu ifade etmiştir. Bu nedenle bazı bireylerin, LGBT olmadığı halde, yürütülen araştırmanın sonucunu etkilemek ve bu durumu suistimal etmek için ölçme araçlarını yanıtlama ihtimali olduğunu belirtmiştir. Bu ihtimal göz önünde bulundurularak kapalı LGBT grupların yöneticileri ile görüşülmüş, izinleri doğrultusunda ölçme araçlarının yer aldığı forma ait link gruplarında paylaşılmış ve böylece araştırmanın verileri toplanmıştır. Ölçme araçlarının yer aldığı forma ait link, yaklaşık iki ay araştırmaya katılmak isteyen bireylerin doldurabilmesi için aktif halde kalmış ve bu sürenin sonunda yanıtlanmaya kapatılarak veri toplama süreci sonlandırılmıştır.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde SPSS Veri Analiz Programı'nın 22.0 versiyonu kullanılmıştır. Yalnızlık, yaşam memnuniyeti ve sosyal uyum değerlerin normal dağılım gösterip göstermediği basıklık ve çarpıklık değerleri ile sınınmış ve sonuçların -1 ve +1 arasında olduğu görülmüştür. Araştırmada kullanılan ölçme araçlarına ait güvenilirlik çalışması tekrar edilmiş ve ölçme araçlarının güvenilirliğine ait değerler Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı ile elde edilmiş, geçerlik çalışması ise faktör analizi yöntemi ile tekrar edilmiştir. Araştırmada Tek Yönlü Varyans Analizi

Tekniği, Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı Tekniği ve Regresyon Analizi kullanılmıştır.

Bulgular

LGBT bireylerin yalnızlık, yaşam memnuniyeti ve sosyal uyum düzeylerinin yaş değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını incelemek amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılmış, sonuçlar Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. LGBT Bireylerin Yalnızlık, Yaşam Memnuniyeti ve Sosyal Uyumlarının Yaşa Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Varyans Analizi

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Ortalama Kare	F	P
Yalnızlık	Gruplar Arası	0.78	2	.49	.88	.37
	Gruplar İçi	88.52	242	.41		
	Toplam	99.73	244			
Yaşam Memnuniyeti	Gruplar Arası	2.04	2	1.02	.52	.57
	Gruplar İçi	447.64	242	1.79		
	Toplam	449.72	244			
Sosyal Uyum	Gruplar Arası	.49	2	.26	1.89	.17
	Gruplar İçi	31.34	242	.18		
	Toplam	31.91	244			

Tablo 1 incelendiğinde LGBT bireylerin yalnızlık, yaşam memnuniyeti ve sosyal uyum düzeylerinin yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği ortaya konulmuştur ($F(2 - 242) = .88, p = .36$; $F(2 - 242) = .52, p = .49$; $F(2 - 242) = 1.89, p = .17$).

LGBT bireylerin yalnızlık, yaşam memnuniyeti ve sosyal uyum düzeylerinin eğitim düzeyi değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını incelemek amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılmış, sonuçlar Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. LGBT Bireylerin Yalnızlık, Yaşam Memnuniyeti ve Sosyal Uyumlarının Eğitim Düzeyine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Varyans Analizi

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Ortalama Kare	F	P
Yalnızlık	Gruplar Arası	1.79	2	.89	2.20	.11
	Gruplar İçi	98.57	242	.40		
	Toplam	100.36	244			
Yaşam Memnuniyeti	Gruplar Arası	1.31	2	.65	.35	.70
	Gruplar İçi	448.40	242	1.85		
	Toplam	449.72	244			
Sosyal Uyum	Gruplar Arası	.99	2	.49	3.75	.02*
	Gruplar İçi	31.91	242	.13		
	Toplam	32.90	244			

* $p < .05$

Tablo 2 incelendiğinde, LGBT bireylerin yalnızlık ve yaşam memnuniyetinin eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermediği anlaşılmaktadır ($F(2, 242) = 2.20, p = .11$; $F(2, 242) = .35, p = .70$). LGBT bireylerin sosyal uyumlarının eğitim düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir ($F(2, 242) = 3.75, p = .02$). Yapılan Post Hoc Tukey testi sonuçları, bu farklılığın eğitim düzeyi lisansüstü olan grup lehine olduğunu göstermiştir.

Araştırmanın değişkenleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi amacıyla Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı tekniği uygulanmış, sonuçlar Tablo 3'de gösterilmiştir.

Tablo 3. Sosyal Uyum, Yaşam Memnuniyeti ve Yalnızlık Değişkenlerine İlişkin Korelasyonel Bulgular

	Sosyal Uyum	Yaşam Memnuniyeti	Yalnızlık
Sosyal Uyum	1	.	
Yaşam Memnuniyeti	.56**	1	
Yalnızlık	.72**	.53**	1

** $p < .01$

Tablo 3 incelendiğinde LGBT bireylerin yaşam memnuniyeti ile sosyal uyum düzeyleri arasında ($r = .56$), yalnızlık ile sosyal uyum düzeyleri arasında ($r = .72$) ve yalnızlık ile yaşam memnuniyeti arasında ($r = .53$) pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.

Araştırmada LGBT bireylerin yalnızlık ve sosyal uyum düzeylerinin yaşam memnuniyetinin anlamlı yordayıcıları olup olmadığını belirleyebilmek amacıyla regresyon analizi uygulanmış, sonuçlar Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4. Yaşam Memnuniyetinin Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi

Değişkenler	B	Standart Hata	β	t	P	R	R^2	F	ΔR^2	P
Sabit	-.14	.35	.56	-.39	.69	.56	.31	112.60	.31	.00**
Sosyal Uyum	2.08	.19		10.61	.00*					
Sabit	.54	.31	.52	1.72	.08	.52	.27	93.49	.27	.00**
Yalnızlık	1.11	.11		9.66	.00*					

** $p < .01$

Tablo 4 incelendiğinde LGBT bireylerin yaşam memnuniyetine ilişkin toplam varyansın %31'i sosyal uyum düzeyleri ile açıklanabildiği görülmektedir. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t-testi sonuçlarına bakıldığında ise sosyal uyumun anlamlı olduğu anlaşılmaktadır ($B = 2.08, t = 10.61, p < .01$). Analiz sonuçlarına göre sosyal uyumun yaşam memnuniyetinin anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmektedir ($R = .56, R^2 = .31, F = 112.60$).

LGBT bireylerin yaşam memnuniyetine ilişkin toplam varyansın %27'si, yalnızlık düzeyleri ile açıklanabildiği görülmektedir. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t-testi sonuçlarına bakıldığında yalnızlığın anlamlı olduğu ($B = 1.11, t = 9.66, p < .01$) tespit edilmiştir.

Analiz sonuçlarına göre yalnızlığın yaşam memnuniyetinin anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmektedir ($R = .52$, $R^2 = .27$, $F = 93.49$).

Tartışma ve Sonuç

Araştırma sonuçları, LGBT bireylerin yalnızlık düzeylerinin yaş ve eğitim düzeyi değişkenlerine göre farklılaşmadığını ortaya koymuştur. Kim ve Fredriksen-Goldsen (2014) LGB bireylerle yaptıkları çalışmada yaşa göre yalnızlık düzeyinin farklılık gösterdiğini ve yaş ilerledikçe yalnızlığın arttığını ortaya koymuşlardır. Fokkema ve Kuyper (2009) da farklı yaş gruplarından LGB ve heteroseksüel bireylerle yürüttükleri çalışma sonucunda, gerek LGB gerekse heteroseksüellerde yaş ilerledikçe ve eğitim düzeyi arttıkça yalnızlığın arttığı sonucuna ulaşmışlardır. Martin ve Knox (1997) eşcinsel erkeklerle yürüttükleri çalışmanın sonucunda katılımcıların yalnızlık düzeylerinin yaş, eğitim düzeyi ve gelir düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermediğini saptamışlardır. Literatürde araştırma sonuçlarını destekleyen ve desteklemeyen çalışmalar olduğu görülmektedir. LGBT bireylerin yalnızlık düzeyinin yaşa ve eğitim düzeyine göre farklılaşmaması ve literatürde farklı sonuçların yer alması, kültürel faktörlerin yalnızlık ve eğitim düzeyini etkileyebilmesi ve yalnızlığın daha çok içsel süreçleri barındıran bir kavram olması ile açıklanabilir. Yalnızlık kavramının gerek toplumsal gerekse psikolojik yalnızlık bağlamında ele alınmasının LGBT bireylerde daha ayrıntılı sonuçlar vereceği düşünülmektedir. Bu değerlendirme daha sonra yapılacak çalışmalar açısından faydalı olacaktır.

LGBT bireylerin yaşam memnuniyeti düzeylerinin yaş ve eğitim düzeyi değişkenlerine göre farklılaşmadığı görülmüştür. Literatürde LGBT bireylerin yaşam memnuniyeti düzeylerinin yaş ve eğitim düzeyine göre incelendiği gerek yurt içi gerekse yurt dışı çalışmaya ulaşılammış olması bu bulgunun başka çalışma sonuçları ile karşılaştırılmasına imkân vermemiştir. Bireyin sürdürmekte olduğu yaşamından ne kadar hoşlandığını ve memnun olduğunu ifade eden yaşam memnuniyetinin (Veenhoven, 1996) özellikle yaşla ve eğitim düzeyi ile artan hoşgörü ve kabul ile birlikte artması beklenebilir. LGBT bireylerin kendi gerçek durumlarını değerlendirmeleri ve bununla yüzleşebilmeleri ve bunu açıkça ifade edebilmeleri genellikle genç yetişkinlik ve yetişkinlik dönemlerine denk gelmektedir. Genç yetişkinlik ve yetişkinlik dönemi çocukluk ve ergenliğe göre daha çok yaşantı zenginliğine sahip oldukları ve kendilerini karşı karşıya kalabilecekleri eleştiri ve dışlanma ile mücadele edebilecek yeterlik ve güçte hissettikleri bir dönem olabilmektedir. Diğer yandan yaşamın hangi aşamasında olursa olsun, yaşı ve eğitim düzeyi ne olursa olsun bireyin tüm yaşamına ilişkin değerlendirmesini içeren yaşam memnuniyetinin bu değişkenlerden bağımsız olabileceği düşünülebilir. Bu nedenle LGBT bireylerin yaş ve eğitim düzeyine göre yaşam memnuniyetlerinin farklılık göstermemesi çalışma

grubu ve kültürel farklılıklarla açıklanabileceği gibi, yaş ve eğitim düzeyinin çalışma grubundaki LGBT bireylerin yaşam memnuniyetlerini belirleyici bir etkisinin olmadığı şeklinde de yorumlanabilir.

LGBT bireylerin sosyal uyum düzeylerinin yaşa göre farklılık göstermediği ancak eğitim düzeyine göre anlamlı şekilde farklılık gösterdiği bulunmuştur. Lisansüstü eğitim düzeyine sahip grubun sosyal uyumlarının yüksek olması; üniversite ortamının farklı kültür ve yaşantılara sahip bireyleri bir araya getiriyor olması, bireyin yeni ortam ve gruplara uyum sağlama becerisini geliştirme fırsatı yaratması açısından katkı sağlıyor olması ve kişinin sosyal ilişkilerinin çeşitlenmesine zemin hazırlıyor olması ile ilişkilendirilebilir. Diğer yandan Savcı (2015) Türkiye’de yaşamakta olan LGBT bireylerin bağımlılık ve sosyal uyum düzeylerini incelediği çalışmasının sonucunda LGBT bireylerin sosyal uyum düzeylerinin yaş ve eğitim değişkenlerine göre farklılaşmadığını ortaya koymuştur. Bu farklı ve yetersiz sonuçlar, LGBT bireylerin sosyal uyumlarının değerlendirilmesine ilişkin daha fazla çalışmaya ihtiyaç duyulduğunu ortaya koymaktadır. LGBT bireylerin yalnızlık, yaşam memnuniyeti ve sosyal uyumlarının yaşa göre herhangi bir farklılık göstermemiş olması, ulaşılması zor olan bir katılımcı grup içerisinde yaşa göre dağılımın dengeli bir şekilde sağlanamamış olmasından kaynaklanıyor olabilir ve bu durum araştırma için bir sınırlılık olarak değerlendirilebilir.

LGBT bireylerin yalnızlık, yaşam memnuniyeti ve sosyal uyumları arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Literatürde farklı sonuçlarla karşı karşıya kalınmaktadır. Hu ve diğerleri (2015) LGB bireylerin yaşam doyumu ve yalnızlık düzeyleri arasında anlamlı negatif yönde bir ilişki saptamışlardır. LGBT bireylerin toplum içerisindeyken sözel veya fiziksel şiddete uğramaya, dışlanmaya, ötekileştirilmeye; trans bireylerin ise sonu cinayete varan nefret eylemlerine maruz kaldıkları bilinmektedir. Bu olumsuz yaşantılardan kaçınmaya bağlı olarak LGBT bireylerin yalnızken kendilerini daha güvende hissettikleri söylenebilir. Yapılan çalışmalarla LGBT bireylerin yüksek anksiyete ve depresyon düzeyine sahip olduğu, intihar düşüncelerinin ve stres kaynaklarının daha fazla olduğu görülmüştür (Kates, Ranji, Beamesderfer, Salganicoff ve Dawson, 2015). LGBT bireyler, içinde yaşadıkları toplumun bir getirisi olarak düşük sosyal desteğe sahiptirler ve duygusal izolasyona maruz kalmaktadır. Bu durum, LGB’li bireylerin geleceğe ilişkin algıları olarak tanımlanan gelecek yönelimlerini kısıtlamakta (Çelik ve ark., 2017) ve yalnızlığa neden olmaktadır. Diğer yandan düşük benlik saygısına sahip LGBT bireylerin kendini etiketleme davranışı ile depresif belirtileri arasındaki pozitif ilişkinin bulunduğu (Feinstein, Davila, ve Yoneda, 2012), bireylerin fiziksel olarak farklı olmalarından kaynaklanan nedenlerle şiddet görme olasılıkları olduğuna inandıkları (Dürüst ve Çağlar, 2016) görülmektedir.

Diğerleri tarafından maruz kalınan olumsuz tutumlar ve zarar verici deneyimlerden yalnız kalarak kendilerini koruyor olmaları yaşamlarından memnun olmalarına neden olmuş olabilir.

Domínguez-Fuentes ve diğerleri (2012) LGBT bireylerin yaşam memnuniyetlerinin aile ve arkadaş çevresinden gelen duygusal ve sosyal destek ile pozitif ilişkili olduğunu ortaya koymuşlardır. Bu ilişkinin nedeni, LGBT bireylerin sosyal çevresinden gördüğü destek ve sosyal ilişkilerinden aldığı doyumla beraber sosyal uyum davranışının artması ve buna bağlı olarak yaşam memnuniyeti düzeyinin de artmış olması olabilir. Yapılan çalışmalar LGBT bireylerin özellikle aile kabulü ile daha yüksek benlik saygısı, daha fazla kendilik kabulü ve daha iyi bir genel sağlık durumuna sahip olduklarını belirtmişlerdir (Lannutti, 2016; Ryan ve diğ., 2010, Shilo ve Savaya, 2011). Bireyin içinde bulunduğu grubun normlarına göre inanç ve davranışlarını değiştirme eğilimi olarak tanımlanan uyum davranışı, geniş ölçüde sosyal ilişkileri içermektedir. Bireyin sosyal ilişkilerine dair motivasyonu arttıkça içinde bulunduğu grupla uyumunun da arttığı düşünülmektedir. LGBT bireylerde yüksek sosyal ağ boyutu ve sosyal desteğe sahip olmak, düşük depresyon olasılığı (Fredriksen-Goldsen ve diğ., 2013), yalnızlık (Kim & Fredriksen-Goldsen, 2014), yüksek düzeyde yaşam kalitesi (Fredriksen-Goldsen, Kim, Shiu, Goldsen, & Emler, 2015; Kim, Fredriksen-Goldsen, Bryan ve Muraco, 2017) ile ilişkili bulunmuştur. LGBT bireylerin her ne kadar toplumun geneli tarafından kabul görmediği bilinse de farklılıklara saygı gösteren, benzer cinsel kimlik ve yönelime sahip bireylerin bulunduğu, LGBT hareketini destekleyen bireylerin oluşturduğu grupların sayısı hem sosyal medyanın etkisi hem de dernekler aracılığıyla artmaktadır. Günümüz dünyasında bu gruplara ulaşabilmek ve dahil olmak çok daha kolay hale gelmiştir. Bu sosyal gruplardan, arkadaş çevresi ve aileden sosyal ve duygusal destek görebilmek, LGBT bireylerin sosyalleşmesine, sosyal uyum düzeylerinin artmasına ve bunun bir sonucu olarak yaşam memnuniyeti düzeyinin de artış olmasına neden olmuş olabilir. LGBT bireyler ilişkilerini ağırlıklı olarak bu gruplar üzerinden sürdürerek karşı karşıya kalacakları dışlanma ve eleştirilmenin olumsuz etkilerinden de kendilerini kısmen korumuş olmaktadır.

Günümüzde LGBT bireylere dönük farkındalığın artırılmasına ve homofobiye engel olmaya dönük çalışmalara rağmen toplumun önemli bir çoğunluğunun LGBT bireyleri hastalıklı ve sapkın olarak nitelendirdiği ve etiketlediği gözlenmektedir (Kaos GL, 2019; Kaos GL, 2020; Kaos GL, 2020). Okul, iş ve sosyal yaşamın her alanında ayrımcılık ve ötekileştirmenin psikolojik sağlığı üzerindeki olumsuz etkilerine vurgu yapan, farklılıkları zenginlik olarak nitelendiren ve kabul edici bir atmosferin oluşturulması konusunda bilgilendirme ve bilinçlendirme, kamu spotu çalışmaları ile gerçekleştirilebilir. Psikolojik danışman ve diğer ruh sağlığı çalışanlarının eğitiminde, LGBT bireylere karşı farkındalığın ve bilincin oluşturulması konusunda uygulamaların yapılması da gerekli görülmektedir. Türkiye’de LGBT bireylerle yürütülen

çalışmaların sınırlı sayıda olması dikkat çekmektedir. İlerleyen yıllarda daha kapsamlı ve her bir cinsel yönelime dayalı ayrı ayrı çalışmaların yapılması literatürdeki boşluğun giderilmesi için faydalı olacaktır.

Bu çalışma literatüre katkı sağlamayı amaçlamakla birlikte bazı sınırlılıkları da içermektedir. Yalnızlık kavramının gerek toplumsal gerekse psikolojik yalnızlık bağlamında ele alınması, ayrıca LGBT bireylerin herhangi bir gruba üye olup olmadıkları ve grupla ilişkilerinin düzeyini değerlendirerek yalnızlık düzeylerinin incelenmesi daha ayrıntılı sonuçlar elde etme açısından faydalı olacaktır. Diğer yandan yalnızlık, yaşam memnuniyeti ve sosyal uyumu incelerken LGBT bireyleri bir bütün olarak ele almak yerine, lezbiyen, gey, biseksüel ve transseksüel bireyleri ayrı ayrı değerlendirmek daha kapsamlı ve geçerli sonuçlar elde etmek açısından önemli görülmektedir.

Sonuç olarak dünyada ve Türkiye’de LGBT bireyler çeşitli biçimlerde ön yargılar ve ayrımcılıklarla karşılaşmaktadır. LGBT kimliğini sahiplenme ve bu kimliği toplumsal alanda açık olarak yaşama, yeni mücadele alanlarını beraberinde getirmektedir. LGBT bireylerle ilgili yapılacak olan çalışmaların gerek literatüre gerekse bu sürece katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Yazarın Notu:

Bu çalışma, birinci yazarın “LGBT Bireylerin Yalnızlık, Yaşam Memnuniyeti ve Sosyal Uyum Düzeylerinin İncelenmesi” başlıklı yüksek lisans tez çalışmasından üretilmiştir.

Kaynakça

- Akın, A. ve Yalnız, A. (2015). Yaşam Memnuniyeti Ölçeği (YMÖ) Türkçe formu: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(54), 95-102.
- Akkaya, C., Sarandöl, A., Danacı, A. E., Sivrioğlu, E. Y., Kaya, E. ve Kirli, S. (2008). Sosyal Uyum Kendini Değerlendirme Ölçeği (SUKDÖ) Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirliği. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 19(3), 292-299.
- Buz, S. (2011). Lezbiyen gey biseksüel transseksüel travesti bireylerle sosyal hizmet. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 22(2), 137-148.
- Çelik, M., Sanberk, İ., & Şahin, İ. (2017). Türk LGB Bireylerin Yaşam Doyumlarının Yordamada Psikolojik Dayanıklılık. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(3), 1203-1213.
- Demir, A. (1989). UCLA yalnızlık ölçeğinin geçerlik ve güvenilirliği. *Psikoloji Dergisi*, 7(23), 14-18.

- Detenber, B. H., Ho, S. S., Neo, R. L., Malik, S., & Cenite, M. (2013). Influence of value predispositions, interpersonal contact, and mediated exposure on public attitudes toward homosexuals in Singapore. *Asian Journal of Social Psychology*, 16(3), 181-196.
- Dominguez-Fuentes, J. M., Hombrados-Mendieta, M. I. & Garcia-Leiva, P. (2012). Social support and life satisfaction among gay men in Spain. *Journal Of Homosexuality*, 59(2), 241-255.
- Dürüst, Ç. ve Çağlar, M. (2016). LGBTQ bireylerin sosyal ve bireysel yaşam algılarının değerlendirilmesi. *Turkish International Journal of Special Education and Guidance & Counselling (TIJSEG)*, 4(2), 33-48.
- Erdoğan, B. ve Köten, E. (2015). "As kendini de hepimiz kurtulalım artık!": Sosyal dışlanmadan intihara LGBT gençler. *Alternative Politics*, 7(1), 142-167.
- Feinstein, B. A., Davila, J. & Yoneda, A. (2012). Self-concept and self-stigma in lesbians and gay men. *Psychology & Sexuality*, 3(2), 161-177.
- Fredriksen-Goldsen, K. I., Emler, C. A., Kim, H. J., Muraco, A., Erosheva, E. A., Goldsen, J., & Hoy - Ellis, C. P. (2013). The physical and mental health of lesbian, gay male, and bisexual (LGB) older adults: the role of key health indicators and risk and protective factors. *The Gerontologist*, 53, 664-675.
- Fokkema, T. & Kuyper, L. (2009). The relation between social embeddedness and loneliness among older lesbian, gay, and bisexual adults in the Netherlands. *Archives of Sexual Behavior*, 38(2), 264-275.
- Göregenli, M. (2006). Gruplararası ilişki ideolojisi olarak homofobi. Kaos GL, Geylerin ve lezbiyenlerin sorunları ve toplumsal barış için çözüm arayışları içinde (142-148). Ankara: Kaos GL Kitapları.
- Hu, J., Hu, J., Huang, G., & Zheng, X. (2016). Life satisfaction, self-esteem, and loneliness among LGB adults and heterosexual adults in China. *Journal of homosexuality*, 63(1), 72-86.
- Kaos GL. (2014). *Heteronormatif olmayan bir sosyal hizmet için*. http://www.kaosgldernegi.org/resim/yayin/dl/sosyal_hizmet_2018.pdf#page=27.
- Kaos GL. (2019). Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Kimliğine Dayalı Şiddet ve Ayrımcılığa Karşı Koruma Üzerine Bağımsız Uzman Raporu. http://www.kaosgldernegi.org/resim/yayin/dl/birlesmis_milletler_cinsel_yonelim_ve_cinsi_yet_kimligine_dayali_siddet_ve_ayrimciliga_karsi_koruma.pdf

- Kaos GL. (2020). Homofobik ve Transfobik Nefret Söyleminin İnternet Seyri. http://www.kaosgldernegi.org/resim/yayin/dl/2019nefretsoylemi_internet_e_brosur2.pdf
- Kaos GL. (2020). Türkiye’de Özel Sektör Çalışanı Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Trans ve İntersekslerin Durumu. http://www.kaosgldernegi.org/resim/yayin/dl/ozel_sektor_2019_web.pdf
- Kates, J., Ranji, U., Beamesderfer, A., Salganicoff, A., & Dawson, L. (2015). Health and access to care and coverage for Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender (LGBT) individuals in the US. http://lgbtbar.org/annual/wpcontent/uploads/sites/6/sites/9/2019/03/20190301_123314_26384.pdf
- Kim, H. J. & Fredriksen-Goldsen, K. I. (2014). Living arrangement and loneliness among lesbian, gay, and bisexual older adults. *The Gerontologist*, 56(3), 548-558.
- Kim, H. J., Fredriksen-Goldsen, K. I., Bryan, A. E., & Muraco, A. (2017). Social network types and mental health among LGBT older adults. *The Gerontologist*, 57, 84-94.
- Lannutti, P. (2016). The International Encyclopedia of Interpersonal Communication, First Edition. Edited by Charles R. Berger and Michael E. Roloff. John Wiley & Sons, Inc.
- Martin, J. I. & Knox, J. (1997). Loneliness and sexual risk behavior in gay men. *Psychological Reports*, 81(3), 815-825.
- May, R. (2000). *Kendini arayan insan* (A. Karpaz, Çev.). İstanbul: Kuraldışı Yayıncılık.
- Meyer, I. H. (2003). Prejudice, Social Stress, and Mental Health in Lesbian, Gay, and Bisexual Populations: Conceptual Issues and Research Evidence. *Psychology Bulletin*, 5 (129), 674–697.
- Phoenix, A., Frosh, S. & Pattman, R.(2003). Producing contradictory masculine subject positions: Narratives of threat, homophobia and bullying in 11-14 year old boys. *Journal of Social Issues*, 59, 179-195.
- Polimeni, A., Hardie, E., & Buzwell, S. (2000). Homophobia among Australian heterosexuals: The role of sex, gender role ideology and genderrole traits. *Current Research in Social Psychology*,5(4), 47-62.
- Ryan, C., & Rivers, I. (2003). Lesbian, gay, bisexual and transgender youth: Victimization and its correlates in the USA and UK. *Culture, Health and Sexuality*, 5, 103-119.

- Ryan, C., Russell, S. T., Huebner, D., Diaz, R., & Sanchez, J. (2010). Family acceptance in adolescence and the health of LGBT young adults. *Journal of Child and Adolescent Psychiatric Nursing, 23*, 205–213.
- Sakallı-Uğurlu, N. (2006). Eşcinsellere İlişkin Tutumlar: Türkiye’de Yapılan Görgül Çalışmalar. *Türk Psikoloji Yazıları, 9*(17), 53-69.
- Savcı, G. (2015). *Türkiye’de yaşayan LGBT bireylerinde sosyal uyum ve bağımluluk ilişkisinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Shilo, G., & Savaya, R. (2011). Effects of family and friend support on LGB youths’ mental health and sexual orientation milestones. *Family Relations, 60*, 318–330.
- Strickland, B. R. (2011). *The Gale encyclopedia of psychology*. Gale group. <http://www.al-edu.com/wp-content/uploads/2014/05/Gale-Encyclopedia-of-Psychology-2nd-ed.-2001.pdf>
- Şah, U. (2012). Eşcinselliğe, Biseksüelliğe ve Transseksüelliğe İlişkin Tanımlamaların Homofobi ve LGBT Bireylerle Tanışıklık Düzeyi ile İlişkisi. *Psikoloji Çalışmaları, 32* (2), 23-49.
- Uluyol, F. M. (2016). Cinsiyet kimliği ve cinsel yönelime bağlı zorbalığa maruz kalma, sosyal destek ve psikolojik iyilik hali arasındaki ilişki. *Klinik Psikiyatri Dergisi, 19*(2), 87-96.
- Veenhoven, R. (1996), “The Study of Life Satisfaction” (Ed.: W. E. Saris, R. Veenhoven, A. C. Scherpenzeel ve B. A. Bunting), *Comparative Study of Satisfaction with Life in Europ.*, Eötvös University Pres, 11-48.
- Yadegarfar, M., Meinhold-Bergmann, M. E., & Ho, R. (2014). Family rejection, social isolation, and loneliness as predictors of negative health outcomes (depression, suicidal ideation, and sexual risk behavior) among Thai male-to-female transgender adolescents. *Journal of LGBT Youth, 11*(4), 347-363.